

# VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția : Strada Academiei No. 6. Administrația : Parcul Ștefan cel Mare No. 8.	Apare la 1 și la 15 a fiecărei luni	Abonament : Exemplarul . . . . . 5 Lei Pe un an . . . . . 200 Lei
---	--	---

## PARTEA NEOFICIALĂ

### Exc. Sa episcopul Dr. Valeriu Tr. Frențiu vizitează cele 82 parohii din Sălaj

Prin înființarea episcopiei Maramureșului și noua arondare a diecezelor române unite, Dieceza de Oradea a primit din dieceza Gherlei 82 parohii, toate în județul Sălaj. I. P. S. Sa Episcopul diecezan s'a grăbit ca pe noii săi fii să-i primească la sânul său părintesc și în îngrijirea sa de păstor. De aceea, în ziua de 1 Septembrie c., însoțit de canonicul școlastic Rvs Dr Grigorie Pop, de prim-notarul consistorial M. On. Vasile Barbul și profesorii de teologie d-l Dr. Aloisie Ludovic Tăutu și On. Mihai Selegianu. a întreprins o vizitație canonică sumară pe la sediile protopopești ale celor 82 parohii unde au fost invitați și preoții tractuali, pentruca I. P. S. Sa să-i cunoască pe toți și astfel să poată conduce mai bine sufletele încredințate înaltei sale păstoriri.

Mai întâi Inalt Preasfinția Sa s'a oprit la Tășnad unde autoritățile locale (judecătoria, primăria) în frunte cu d-l primpretor dr Alex. Pop i-au făcut o entusiastă primire la poarta triumfală ridicată cu acest prilej. La ușa bisericii I. P. S. Sa a fost salutat prin călduroase cuvinte de Rvs. Arhidiacon protopop Domițian Căpușă care schițează scurta dar îmbucurătoare evoluție a parohiei gr. cat. române din Tășnad.

I. P. S. Sa își exprimă bucuria pentru toate, mai ales pentru frumoasa chivernisire a aerei bisericicești care, în curând, va ajunge pentru a fi destulă pentru zidirea unei noi bisericii pe un loc vrednic de elementul românesc din Tășnad. Cina s'a luat la Rvs. On. Arhid. protopop, iar ziua următoare Marți a fost un splendid banchet în restaurantul Central la care au participat afară de toți preoții districtuali, — între cari octogenarul Părinte Vasile Pățaș, român verde și azi ca totdeauna — autoritățile și intelectualii din Tășnad. În aceeași zi, după sf. Liturghie, la care s'a cuminecat un frumos număr de credincioși, I. P.

S. Sa a ținut conferință cu preoții districtuali informându-se dela dânsii asupra situației din parohii și dându-le îndrumările necesare pentru viitor.

D. m. Exc. Sa cu întreaga s'a suită a plecat la Unimăt, în comuna păstorită de Venerabilul preot Arhidiacon și protopop Antoniu Băliban. A fost splendidă primirea prin banderiu de călăreți și un imens număr de credincioși, cari și-au lăsat ziua de lucru numai să poată vedea pe noul păstor.

În ziua următoare după obișnuita Liturghie s'a ținut obișnuita conferință cu preoții districtuali, dela cari I. P. S. Sa a luat cunoștință despre starea nouilor parohii.

Din Unimăt mașina ne duce prin Supure la frunțașă și puternica comună gr. cat. *Bobota*, păstorită de finerul, dar gravul Arhidiacon-protopop *Valentin Căpos*. Public imens; face plăcută impresie exteriorul și îmbrăcămintea românească curată a țăranilor de aici în vădit contrast cu portul nemțesc al celor din comunele din prejur. Fetița de 8 ani a preotului salută cu înduioșătoare cuvinte pe Inaltul Ierarh, care vine ca Isus în mijlocul poporului și pe care-l primesc și copiii oferindu-i în locul ramurilor de finic flori și inimile lor curate. E impozantă biserica largă, mare frumos pictată, din Bobota subț a cărei cupolă vastă vor rezuna, încurând frumoasele acorduri ale unui puternic cor, ce se poate forma din numeroșii țărani, fete și flăcăi, mai ales că biserica dispune și de-o frunușică avere.

Joia ne-ajunge la frunțașă comună Măierişte (cândva Hidig), de unde și trag originea frunțași români de azi, între alții actualul și inimosul Domn Prefect al județului Sălaj, Dr. Alexandru Aciu și fostul prefect al județului Bihor D-l Emil Lobonțiu, cari s'au și grăbit a-l saluta pe Excelența Sa Episcopul în co-



muna lor de origine și de rudenii.

După terminarea celor oficiale te plimbi satisfăcut prin frumosul parc al „curții“, fermă de model a Statului condusă de d-l inginer Blăjan, și dânsul cândva Beiușan.

Oaspeții sunt gazduiți cu multă afabilitate și promptejă la Rvs. Domn. protopop și Arhidiacon Emil Ostate, al cărui sfăt hazliu singur știe improviza un teatru.

Cu plăcute impresii ne apropiem de vechiul cuib românesc dela poalele Măgurii, Ceheul, a cărui biserică veche, joasă, de lemn, pare o dârză opunere evoluției timpului modern și stă falnică pe deal ca rămășiță din cele trecute vremi, dar și ca o continuă primejdie pentru viața creștinilor, în caz de incendiu. Văzând o astfel de biserică îți explici îndată cum s'a putut întâmpla o nenorocire ca la Costești. Dar comuna va avea în curând o nouă biserică la loc mai potrivit, fiind paralele adunate, biserică care va atrage cu mai multă putere și pe răfăciții pocăiți cari se află în număr considerabil aici. Este un caz și o dovadă cum poate crește această buruiănă chiar și în parohia unui preot harnic, bun și zelos.

Sâmbătă în 6 Sept., preziua marilor serbări Exc. Sa Episcopul sosește la Șimleu, ovaționat și primit de un imens public în frunte cu toate autoritățile. Duiioase au fost cuvintele de primire și salutare a Reuniunii Femeilor Române reprezentată prin pururea activa presidentă D-na Elena Dr. Aciu și a elevelor din Reuniunea Mariană a elevelor dela școala de conducătoare. După obișnuitul serviciu divin în frumusețea bisericii din Șimleu, Exc. Sa ține conferința cu preoții, pentruca ziua de mâine să rămână toată pentru grândioasele serbării ce aveau să aibă loc.

Ziua de 7 Sept. 1930 se deschide prin zimbetul dul e al unei plăcute vremi de toamnă ce seamănă mai mult a primăvară ori vară. Nenumărate cete de săteni sosesc și se postează în piață. Înaintea liceului ce poartă numele marelui sârbătorit, tribune pavoazate se înalță pentru a primi pe înalții oaspeți și dignitari ce aveau să sosească. În general bucurie și veselie, ca pe vremuri, când se aduna lumea la frumoasele serbări ale „Astrei“. La orele 9 fără un sfert sosește ovaționat de mulțime marele tribun al poporului, d-l Iuliu Maniu, primministrul României întregite, simplu, modest, neprefăcut, de pe fruntea și jinuța căruia totuș se desprinde o demnitate: demnitatea spiritului, a inteligenței și a virtuților române. Cu dânsul sosesc înalții demnitari: Col. Stoicescu reprezentantul special al Maj. Sale Regelui Carol II, D-nii Miniștrii Vaidavoivod, Costăchescu, Ghiță Crișan, Dr. Valer Moldovan, directorul ministerial al Ardealului, D-nii Ciceo-Pop și Tr. Bratu președinții corpurilor legiuitoare, d-l general comandant al corpului VI. Hanzu, etc., etc. Peste puțin sosește înalt P. S. Sa Episcopul Dr. Valeriu Traian Frențiu, care abia poate străbate prin

mulțimea imensă ce înconjoară tribunele și umple străzile.

Liturghia pontificală începe și se desfășoară maiestos în odăjdile uniforme strălucitoare de aur, aduse dela Oradea. Corul maestrului Hubic cu orhestra, aduse anume pentru acest prilej dela Oradea, dă răspunsurile la Liturghie. Publicul așteaptă cu nerăbdare desvelirea bustului acoperit cu flamură tricoloră. După terminarea Liturghiei solemne soborul de preoți în frunte cu Exc. Sa Episcopul aduc parastas pentru sufletul reposatului rob al lui D-zeu Simeon; după cuvintele înălțătoare ale înaltului Arhiereu stofa tricoloră cade și bustul e stropit cu aghiasmă.

Seria cuvântărilor mamorabile o începe d-l Iuliu Maniu, care într'un magistral discurs, arată cum ideile lui Bărnuțiu au fost multă vreme idealurile conducătoare ale Românilor de pretulindeni, ajunse la izbândă abia după marele războiu mondial. D-lui primministru Maniu i-a reușit să reliefeze întreaga mentalitate și întreg sufletul lui Bărnuțiu al cărui nepot e de altfel nu numai trupește dar și sufletește, urmând în cariera-i politică calea trasată de marele său unchiu și înaintaș.

D-l Ministru Costăchescu aduce omagiul lașilor, unde Bărnuțiu a fost nouă ani îndrumător și călăuzitor de idei.

D-nii Tr. Bratu și Ștefan Ciceo-Pop aduc omagiul Corpurilor legiuitoare.

Mai vorbesc reprezentanți ai bisericilor (canonic deputat Macavei dela Blaj, canonic Vaida dela Gherla), reprezentantul tinerimei Sălăgene carea e propriu zisa inițiatorea și aranjatoarea serbărilor, directorul dr Ion Ossian, care ia bustul în primire spre veșnică păstrare.

Urmează recepțiile în sala festivă a liceului, unde d-l primministru Maniu a avut cuvinte de spontană căldură și sinceritate față de reprezentanții tuturor cultelor și îndeosebi față de Exc. Sa Episcopul dr. Valeriu Traian Frențiu pe care îl saluă ca pe noul păstor al acestor părți sălăjene.

La banchet au roșit înălțătoare toaste d-l Iuliu Maniu pt M. Sa Regele pe care-l apreciază deosebit de bine, d-l Ciceo-Pop, d-l Vaida, d-l Costăchescu, prof. dr. Coriolan Suciu dela Blaj, etc. Remarcabil a fost gestul d-lui președinte al Senatului Traian Bratu care împreună cu publicul a făcut făgăduință solemnă că în Bocșa, locul natal al lui Simeon Bărnuțiu se va zidi o biserică mausoleu pentru care însuș d-l președinte al Senatului va deschide colecta.

E de remarcat reprezentația teatrală, feeria melodramatică aranjată cu atâta gust și talent de d-na Elena dr. Aciu o iscusită scriitoare de piese de acest fel. La concertul ce-a urmat și-a dat concursul și corul maestrului Hubic, care de-altfel a ținut să-l omagieze pe d-l primministru Maniu și la castelul din Bădăcini, unde d-l primministru s'a întreținut cu

corul în mod foarte cordial și afabil, cum îi este de altfel firea.

După feericile serbări dela Șimleu, Exc. Sa continuă drumul vizitației canonice spre Zălau, unde intelectualitatea gr. cat. de a olo în frunte cu harnicul Arhidiacon-senator Traian Trușă clădesc o biserică în stil bizantin-român, care nu numai prin dimensiunile ei, dar prin felul ei artistic va fi o minune a Sălaului. Ajunge să spunem că biserica va costa la zece milioane Lei.

După obișnuitele recepții la care s'au prezentat intelectualii și autoritățile, conferință cu preoții în dimineața zilei viitoare, Exc. Sa se deplasează la Căte-

lul românesc, unde pe lângă venerabila figură a Arhidiaconului protopop Flonta, mai găsește un viguros și sănătos popor românesc nu numai la fizic dar și în credință.

Bogate și plăcute sunt impresiile câștigate de toți cei prezenți la această vizitație canonică, impresii cari îl vor ajuta mult pe Exc. Sa să guverneze și aceste regiuni cu părințească bunătate și înțelepciune, ajutând și îndreptând eventualele lipsuri ce ar fi și dezvoltând ce s'a găsit bun spre mai mare mărire a lui D-zeu, spre binele și mântuirea sufletelor și spre întărirea Sionului sfânt românesc.

P. T.

## Un cuvânt de adio

Orice despărțire bună te îndușează. Fie ea vremelnică, sau chiar cea mai puțin însemnată a unor cunoscuți mai vechi, despărțirea produce în inima omului totdeauna un simțământ dureros, pe care numai timpul îl poate sufoca.

Simțemintele dureroase ne cuprind și pe noi preoții despărțiți cu forța de *vechiul nostru cămin părințesc, ce ne-a fost din străbune vremuri Dieceza română unită a Oradiei.*

Înțelegem că noua eparhie a fost necesitatea sufletească a celor mulți dela marile distanțe, și în aceeași vreme o altă necesitate de echitate pentru noi românii uniți cari încă trăim pe aceste meleaguri binecuvântate ale Țării noastre iubite, și cari așisderea ne-am avut partea noastră de leu la înfăptuirea ei. Dar totuși... despărțirea e... despărțire.

Am cetit și recetit Pastorală colectivă a Înălțatului Cor episcopesc, prin care ni-se aduce la cunoștință faptul deja împlinit: dismembrarea noastră de vechea eparhie... și am rămas foarte îngândurat.

Cunoaștem trecutul, dar nu ni-e dat să pătrundem viitorul. Știm ce lăsăm în vechiul nostru cuib. Lăsăm acolo o copilărie sburdanică, cunoștințe vechi și legături de caldă prietenie. Lăsăm acolo viață consolidată și armonioasă, lăsăm „Concursurile” — prilejuri de elevare și întărire reciprocă — devenite adevărate Sărbători diecesane. Lăsăm institute cu renume cari ne-au ocrotit, dragostea de adevărat părinte a atâtor dascăli iubitori de neam și de biserică, un șir lung de Arhieri providențiali și distinși demnitari cari au făcut atâta bine celor nevoiași și năpăsiuți de soarte. *Lăsăm în vechiul cuib o istorie întregă, istoria noastră cu acțiuni înălțătoare, cu figuri mărețe, cu așezăminte strămoșesti și frumuseți sufletești cari decorează într'un chip atât de minunat dieceza română unită de Oradea-mare.*

Ce vom primi oare în schimb?

Dacă inima Arhierilor noștri a fost stăpânită

de sentimente de durere la despărțirea pe care în cuvinte atât de impresionante știu să ni-o aducă la cunoștință, apoi îi asigurăm că nici inima noastră nu simte altfel. Și noi suntem pătruși pe de-a întregul de eceleași dureroase sentimente.

O spunem aceasta în deosebi noi cei din noua eparhie a Maramureșului, cari nu știm ce ne așteaptă. Nu știm încă cine va fi noul nostru Povățuitor pe drumul nou și neumblat al consolidării sufletelor de colaboratori adunați la un loc din patru eparhii cu deosebite obiceiuri și vederi. *Și o spunem aceasta în special noi cei 31 preoți români desfăcuți de Oradea noastră cu trecutul ei atât de glorios.*

Noi ne despărțim, mai bine zis tot ce am lăsat în vechiul nostru cămin se despărțește acum de noi. Noi rămânem cu durerea pe care numai amintirea celor acolo lăstate o mai poate îndulci. Și mai avem mângăierea, că — nu ca pe vremea Hajdu-dorogului — dismembrarea noastră s'a făcut pentru a aduce „un plus de viață în sinul bisericii noastre”.

Dar avem și mulțumirea sufletească pe care ni-o dă liniștea conștiinței că ne-am făcut datoria totdeauna conștiințios. Este un adevăr recunoscut de cei mai de seamă bărbați ai acestei eparhii, că *preoțimea sătmăreană a fost în toate timpurile o foarte prețioasă perlă în cununa de lauri ce împodobește fruntea acestui Preobenerat Ordinariat.* Conștie totdeauna de marea importanță ce-o avea încă din străvechile timpuri în păstrarea legii și a graiului strămoșesc, această preoțime n'a lipsit nici odată dela datorie. Numai așa, prin viața ei adânc duhovnicească, în legătură cu muncă asiduă și continuă a pului să-și elupte această recunoștință de mare preț a conducătorilor ei.

Acum s'au terminat toate. Bulla papală „Sollemni Conventione” a rupt legăturile noastre canonice cu vechea tulpină. Ceea ce am lăsat acolo însă este o cheazășie puternică, că ea va continua să înflorească și pe viitor cu aceeași pulere și vigoare, iar pentru



noi cei 31 altoiți în tulpina cea nouă tot ce am lăsat dincolo va forma un izvor nesecat de amintiri dulci, menit să ne învieze mereu sufletele, și să facă, ca, purcezend pe aceeaș cale a împlinirii datorințelor, să putem elupta și în noul nostru cămin aceleași recunoștințe de mare preț.

Așadar adio scumpă Dieceză!

Gavril Pop.

## Activitatea „Agrului” la Șimleu

În criza morală mondială în care ne găsim, mai acută chiar decât cea economică-financiară, singura speranță de mântuire este în credința creștinească. Biserica, prin apostolii săi, preoții, desfășoară o muncă titanică în luptă cu imoralitatea, care pătrunde tot mai adânc în masele poporului. La fel fac și toți acei creștini luminați, cari își înțeleg rolul lor de sprijinitori ai bisericii și propagă principiile moralei creștine.

D-l Dr. Cariolan Meseșan, consilier la Curtea de Apel, președinte, însoțit de d-nii Teodor Ilea, învățător pensionat și Sabin Paul, profesor, Șimleu, membrii au început activitatea „Agrului”, ținând prima ședință în com. Criștelec, jud. Sălaj, în ziua de 17 August 1930, când s'a făcut și promovarea solemnă a părintelui local M. On. Ioan Oltean — de protopop onorar, de cătră Revm. Emil Bran vicarul Silvaniei cu asistența Revm. Alimpu Costea prot. arhidiacon on., Emil Ostatea protopop și Augustin Moldovan parohul Mălădiei.

La această ședință au luat parte un mare număr de săteni, de ambele sexe, împreună cu cei mai sus amintiți și Gh. Habjilă dir. școl., Ioan Flonta inv. pensionat, Drd. Gh. Mocan, Drd. Eugen Oltean și alții.

Președintele deschide ședința printr'o frumoasă cuvântare, în care arată scopul societății. Continuând, domnia-sa conferențiază despre bazele civilizațiunii: Legea „Credinței” care stabilește raporturile dintre om și Dumnezeu; legea „Moralei” care stabilește echilibrul sufletesc al individului; legea „Dreptului” care stabilește raporturile dintre oameni. Aceste legi sunt una și aceeași, lege privită din punct de vedere divin. Ele se bazează pe legea iubirii de Dumnezeu și de aproapele. Sunt izvoarele fericirii de pe pământ și din cer. Observându-le omenirea progresează, inimile se înobilează, civilizația, adevărata civilizație, pătrunde tot mai adânc în masele populare. Neobservarea lor, aduce o societate imorală, sălbatecă, păgână. Biserica, cu învățăturile Domnului Cristos, cuprinzând toate aceste legi în pecețele credinții sale, împinge omenirea spre progres, spre adevăratul progres, creind adevărata civilizație. Sectele religioase desființând biserica, desființează puțința progresului civilizației.

D-l Teodor Ilea vorbește despre rolul școlii în dezvoltarea civilizațiunii umane. După ce face apologia

Scumpă ni-ai fost, și cu greu ne despărțim. Iți zicem acum acest cuvânt dureros, izvorit din adâncul inimei noastre recunoscătoare. *Iți zicem adio, pentru că îți datorăm mult, și pentru că ne simțim datori să-ți dăm măcar atâta.*

Primește-l cu aceeaș iubire, cu care ți-l dăm.

timpurilor, cu neajunsurile lor, în cari nu se descoperise meșteșugul scrierii și al citirii, spune: Cea mai mare descoperire a omenirii a fost descoperirea scrierii și citirii. Prin scriere omul notează observațiunile, descoperirile și experiențele sale, care rămân să fie vecinic un bun al omenirii. Omul este prin aceasta un factor de progres. Murind, el lasă știința sa în lume. Prin citire omul se introduce, în descoperirile înaintașilor săi, folosindu-se de ele ca și cum însuși le-ar fi experimentat. Cel mai mare folos pe care-l aduce școala omenirii, este învățarea scrierii și citirii. Școala însă, mai este un factor principal de progres și civilizațiune, pentru că urmărește în scopurile sale dezvoltarea cugetării și a voinței, cum și inobilarea simțămintelor. Referindu-se la poporul nostru, conferențiarul îndeamnă pe săteni să-și trimeată regulat copiii la școală și să le procure la timp cărțile și rechizitele necesare. Adevărata școală, încheie domnia-sa, trebuie să meargă mână în mână cu biserica pe calea adevăratului progres.

Cel din urmă care ia cuvântul este M. O. D. Ioan Olteanu, protopop din loc. Domnia-sa arată cum, în decursul veacurilor, greutățile neînchipuit de mari prin care a trecut poporul nostru au fost învinse numai pentru că poporul român a fost strâns legat de biserica lui, plin de credința în Dumnezeu. Sub scutul crucii, Românii au făcut minuni de vitejie apărându-și familia și ogorul, cu adevărat cum cântă poetul:

„Preoți cu crucea 'n frunte căci oastea e creștină”  
„Deviza-i libertatea . . .”

Astăzi când am împlinit deviza luptelor noastre milenare, avem cu atât mai mult datorința să ne alipim de biserica lui Cristos, nu numai pentru a mulțumi Inaltului Creator pentru realizarea visurilor noastre naționale, ci, mai vărtos, pentru a-i cere harul său ceres: pentru prosperarea și în viitor a neamului românesc. După cum în trecut, așa și în viitor, pavăza noastră împotriva relelor și păcatelor din afară, sau din țară, va trebui să fie tot biserica. Acei cari se lapadă de biserică, de Crucea lui Cristos, se lapadă și de țara și neamul românesc. Sunt ca niște ramuri cari s'au tăiat dela pom și nu mai pot rodi. Îndeamnă pe săteni să se păzească de acei cari se alipesc de ei cu ademeniri viclene, căutând a-i atrage pe drumul pierzării. Ședința se închide la ora 5 p. m. Gh. H.

# DOUĂ CONFERINȚE

de **Dr Iacob Radu**, prepozit capitular, protonotar apostolic.

## PREFAȚĂ.

Pe cea dintâiu din aceste conferințe o am fi avut în Cluj la 21 Februarie 1929, în cadrul unei serii de conferințe despre: „**Unirea Bisericilor**,” aranjate din partea Reuniunii femeilor române-unite din Cluj în Paresimile aceluia an.

Această conferință era să fie publicată într-o broșură deodată cu celelalte cari s'au mai ținut atunci, dar fiindcă acea publicare, din cauze independente de noi, nu s'a făcut atunci, credem a fi de folos să o publicăm noi ca să poată vedea ori și cine, cât de nejustificată a fost alarmarea și supărarea stărnită în unele cercuri ortodoxe române din Cluj prin unele expresiuni și constatări din acea conferință, de sigur rău înțelese sau greșit interpretate din partea celor câțiva ortodoksi cari au fost de față.

Nu am atăcat nici acuma nici de altădată biserica ortodoxă română nici clerul sau instituțiile ei, dar credem că acea nu își poate aroga dreptul de imunitate suverană și nu este atât de intangibilă, încât să nu ne fie permis a ne spune calm și obiectiv părerea despre trecutul și despre cea ce se întâmplă azi în sinul ei, și mai ales nu ne poate nime contesta dreptul de a ne apăra biserica noastră în contra atacurilor și învinuirilor îndreptate în contra ei, de multe ori cu reacredință și cu pătimășă îndrăzneală din partea presei și a scriitorilor ortodoksi.

Faptele istorice expuse de noi sunt evidente și nediscutabile, dar dacă totuși s'ar crede cineva chemat și competent să le critice și combată, o poate face în mod obiectiv și imparțial, respingem însă comentariile răutăcioase și răstălmăcirile pătimășe și mai ales nu putem admite să ni se facă proces de intențiuni. Din parte ne credem că prin opoziția făcută la încheierea conferinței, pentru frățeasca și armonioasă conlucrare a celor două biserici surori pentru ridicarea și regenerarea sufletească a patriei noastre, am dovedit în deajuns gândul curat și buna intențiune de cari am fost animați și conduși în expunerea ei.

A doua conferință a fost prilejuită, după cum se spune și în introducerea ei, de niște întrebări ale revistei: „**Generația Unirei**” din Cluj în chestia raporturilor confesionale între cele două Biserici românești. Acest răspuns pe care aveam de gând să-l desfășurăm și în forma unei conferințe apologetice, a fost trimis cu datul 1930 redacțiunii numitei reviste și directorul ei, Domnul profesor universitar și fost ministru Al. Lepedatu, mulțumindu-ne ne-a rugat, ca după ce publicarea răspunsurilor primite în revistă va mai întârzia, să amânăm și noi

publicarea răspunsului nostru. Dar fiindcă, pe cât știm, revista nu s'a mai ocupat cu această chestiune și mai având de pregătit pentru tipar și alte lucrări, nu mai putem amâna publicarea răspunsului. Oradea la 1 Septembrie 1930.

## Cum s'a făcut desbinarea Bisericilor și unirea Românilor cu Roma?

Onorat public, Doamnelor și Domnilor,

Una dintre chestiile cele mai mari și mai importante din câte au agitat și preocupat lumea creștină în decursul veacurilor, a fost chestia și problema unității Bisericii. Din cele dintâi timpuri ale creștinismului, când răutatea și rătăcirea omenească a pornit cele mai furioase și mai viclene atacuri pentru distrugerea operei Mântuitorului, toți Papii, toate Sinoadele generale, toți sfinții Părinți și Învățători ai Bisericii au ostenit și muncit, ca să readucă la ascultare și supunere pe cei răsvățiți și rătăciți, să refacă și întărească zidurile acestei dumnezeiești Cetăți înăuntrul căreia sufletele răscumpătate cu scump sângele lui Isus Hristos, pot să afle adăpost și alinare în marea viforoasă a acestei vieți, povață și sigură îndrumare spre limanul fericirii de veci. Mai ales însă s'au făcut aceste stăruințe și multe încercări de împăciuire și reunire din partea Pontificilor romani după provocarea prin patriarhul Constantinopolitan Fotie la anul 867 și desăvârșirea prin urmașul său Michail Cerculare la anul 1054, a celei mai mari și mai dezastruoase desbinări și sfâșieri a Bisericii.

Dar ce este mai de mirat, chiar și în zilele noastre când se pare că materialismul și scepticismul religios, au inundat omenimea întreagă cu valurile lor tulburi și otrăvitoare de suflete, chestia unității creștine se agită tot mai des și se discută tot mai serios, chiar și în unele cercuri unde lumea până acuma nu era obișnuită să vadă decât tendințe centrifugale de independență a gândirii, or ambiții preconcepute și moștenite pare că excludeau a priori gândul și intențiunea de a discuta măcar o chestiune, a cărei fericită rezolvare în chip neîndoios aduce cu sine renunțări și jertfe, cari poate că repugnă superbiei și mândriei omenești. dar sunt cu atât mai firești și mai proprii umilinței creștinești, care cu cât e mai profundă și mai sinceră, cu atâta ridică și aproprie pe om mai tare de Dumnezeu.

Din fericire această chestiune preocupă și frământă și la noi multe suflete sincer creștine și inteligente adânc cugetătoare. Și credem pe drept cuvânt, căci ori ce ar zice cei câțiva, cari caută unirea bisericilor pe căci și prin mijloace cu totul streine de natura și de constituția adevăratei biserici a lui Hris-

tos, cert este că sufletul bun și adânc religios al poporului nostru, nu poate să voiască și dorească altă unire, decât aceea care se poate obține prin preluarea legăturilor vechi cu Roma, cari fără vina și fără conlucrarea lui au fost rupte prin un fatal destin al istoriei, pe urma căruia atâtea desastre și atât de mari suferințe au venit asupra lui. Nici un popor din lume nu este mai puțin vinovat de ruperea unității bisericii lui Hristos, de sfâșiarea hainei lui necusute, nici un neam nu este mai vrednic de a fi cât mai aproape de fântâna harurilor ce isvoresc din nedespărțita lui Inimă. Și tare credem, că nici un popor nu este mai bine dispus să meargă pe calea ce duce la acel izvor dumnezeiesc!

Nu poate dară să fie din punct de vedere creștinesc și românesc, un lucru mai frumos decât a vorbi cât mai des în spiritul adevărului și al dragostei creștinești despre: *Unirea Bisericilor*. Iar această unire nu poate să fie adevărată și trainică, dacă nu este unire în credință, căci precum spune P. S. Părinte Papa Piu al XI-lea în epistola sa enciclică: „Mortaliū animos“ din 6 Ianuarie 1928 despre această unire, credința este temeliea vieții creștinești și iubirea între creștini se bazează pe unitatea în credință: „Așadar, răzămându-se iubirea pe credința întreagă și sinceră, ca pe temeliea ei, e de trebuință ca ucenicii lui Hristos să fie în locul întâiu uniți prin aceeași credință.“

De aceea preavrednica DV. Reuniune face un lucru foarte bun și folositor punând la ordinea zilei tratarea acestei chestiuni, în special în cât ea privește biserica noastră română-unită, într'o serie de conferințe ce se vor ținea din partea câtorva distinși membri ai clerului nostru, și eu mă simt în mod deosebit onorat prin faptul, că am fost rugat să încep seria acelor conferințe, tratând tema: *Cum s'a făcut desbinarea Bisericilor și unirea Românilor cu Roma?*

Precum vedeți Doamnelor și Domnilor, tema este vastă dar ca să nu abuzez de timpul ce-mi stă la dispoziție și de răbdarea DV., voiu încerca să fiu cât să poate de concis și totuși să fac o descriere și o expunere completă și exactă a subiectului ei. Deci:

### I.

#### Cum s'a făcut desbinarea Bisericilor?

1. Neunirea cea mare nu a venit ca o vijelie neprăznică sau ca o boală neprevăzută preste țerile și popoarele inundate apoi de valurile ei cutropitoare. Nu! Această mare nenorocire și-a avut cauzele ei adânc înrădăcinate în trecutul unuia dintre factorii ei principali, a neamului grecesc din împărăția Bizanțului. Această boală a fost așa zicând endemică în biserica răsăritului, unde la anumite intervale se ivea în măsură mai gravă ori mai domoală în formă de erezii și schisme, cărora li s'a pus apoi culme și pecete trainică prin viclenia și ambiția nemăsurată a

celor doi mari reprezentanți ai rasei lor: patriarhii Foție și M. Cerularie. Marea desbinare s'a copt și pregătit și a mornit veacuri de-a rândul ca focul sub spuză, ca germenul unei boale în organism, și a așteptat numai momentul favorabil, ca să erumpă cu toată furia și să încerce a distruge edificiul și organismul puternic al bisericii lui Hristos, așezată pe stânca neclătită a lui Petru pururea viu în urmașii lui din Roma vechie, a cărei splendoare și vigoare resistă dârz și neînfricată orgoliului nemăsurat al Romei celei noi, închipuita moștenitoare a puterii și fastului împărăției Cesarilor, ajunsă în declin și descompunere încă mai înainte de ce Constantin cel Mare a strămutat capitala ei în orient și din latină ce era, pe încetul s'a grecizat cu totul. 1).

Din acest moment vechia ură de rassă ce se născuse între Grecii cuceriiți și Romanii cuceritori,

#### 1 Nota. Pregătirea neunirei.

Marile desbinări religioase ca și revoluțiile politice și sociale, nu se ivesc subit ca cutremurul de pământ. Ele se pot asemăna cu sămânța care se desvoaltă pe încetul sub influența favorabilă, prielnică ori potrivnică a mediului și a împrejurărilor, până când ea poate să incolțească și să răsară. Sămânțele, germenii întâmplărilor sunt ideile și nimic nu este mai adevărat decât această maximă, pe cât de des repetată pe atât de puțin înțeleasă, că: *lumea e condusă de idei*. Deplorabila neunire care prin intrigile celor 2 trufași patriarhi Foție și M. Cerularie a desbinat orientul și apusul, încă a avut ideea sa conducătoare. Ea a început a se da pe față prin veacul al IV-lea, curând după conversiunea lui Constantin și aflând teren bun, a mers cu pași repezi spre deplină realizare. Această idee nu este alta decât: ideea păgână a confuziunii puterii civile cu cea spirituală cu totala subordonare a acesteia față de cealaltă; idee cu totul contrară principiului creștin care a eliberat conștiințele de sub atolputernicia Statului și pe carele dumnezescul întemeietor al creștinismului l'a satorit prin cuvintele: dați cele ce sunt ale împăratului, împăratului, și cele ce sunt ale lui Dumnezeu, lui Dumnezeu (Mat. 22, 21). Din acest punct de vedere neunirea nu este altceva decât un episod al acelei mari lupte care se dă de atâtea veacuri între împărății (sau puterea lumească) și Isus Hristos, între imperiu și preoție, între Biserică împărăția lui Dumnezeu și între Stat împărăția lumii, între ideea catolică universală și între ideea particulară și națională.

Istoria bisericii orientale dela Constantin până la Mihail III cel bețiv, dela Eusebie din Nicomedia până la Foție, nu este altceva decât o istorie neîrăruptă de conflicte și de răgaz între ideea catolică reprezentată prin episcopul Romei, urmașul sfântului Petru, și ideea păgână, întrupată în 2 persoane cari merg aproape totdeauna mână în mână: împăratul Orientului și episcopul capitalei sale, stăpânul și sluga, împăratul-papă și antipapa. Această este perioada pregătirii schismei. Din partea împăratului ideea păgână se manifestă prin amestecul continuu în toate chestiunile bisericesti; din partea episcopului bizantin prin înlocuirea principiului ierarhic întocmit de Isus Hristos, prin principiul proclamat în chip solemn în sinodul dela Calcedon în 451 și în cel Trulan din 691, că: „Dacă vre-o cetate s'a înouit de împărăteasca stăpânire, [sau țarăși s'ar înouit, politiceștilor și publicelor forme să urmeze și rânduiala bisericestilor eparhii.“

(Din: Dictionaire Apologetique de la Foi Catholique, fsc. VII, pag. 346-7)



alimentată și de marea deosebire de limbă, cultură, rituri și datini religioase, a crescut tot mai mult și prăpastia între orientul îmbătat de glorie și orgoliu și între occidentul *barbar și decăzut*, cum era socotit de Greci, s'a făcut tot mai mare. Din acea ură și dujmănie a provenit disprețul reciproc al limbilor și ca urmare ignorarea literaturii teologice, aproape singura literatură pe acea vreme, și a operelor sfinților Părinți, așa încât de ex. în orient nici scrierile celui mai mare geniu al bisericii, ale sfântului Augustin, nu erau cunoscute! De aci apoi discuții și neînțelegeri degenerate în invective și dujmăanii scandaloase.

Spre culmea nenorocirii la aceste divergențe și neînțelegeri de natură naționale și religioase, s'a mai adaus și amestecul politiciei, care de câte ori trece preste hotarul ei în domeniul religiunii, numai stricăciune și desastru produce. Căci împărații bizantini supărați pentru pierderea Italiei centrale și Romei ajunse a fi un stat al Papilor, tratau părțile încă supuse lor ca țeri cucerite și le exploatau și jefuiau fără de milă, iar mai ales erezia iconoclaștilor patronată de către împărații bizantini, a otrăvit tot mai mult relațiunile dintre orient și occident și le-a făcut aproape inexistente după ce papa Leo al III-lea a restaurat pe noi baze imperiul roman din apus, în profitul dinastiei Carolingilor.

2. Alt preludiu, altă cauză a marei neuniri a fost cezaropapismul împăraților constantinopolitani. Constantin cel mare și după convertirea sa la creștinism, a rămas stăpânit și obsedat de ideea confuziei supremei puteri civile cu cea spirituală cu totala subordonare a acesteia față de cealaltă. Acest cezaropapism s'a validat în imperiul bizantin mai ales dela Iustinian (527—565) în coace și după desbinarea bisericilor a făcut să cadă biserica din orient cu totul în starea umilitoare de roabă a statului. Cezaropapismul a ajuns la deplina lui putere și desvoltare în împărăția rusească a țarilor moscoviți.

Devenind Constantin creștin a văzut totuș că lipsindu-i ordul suprem al episcopiei din împărăție nu poate să fie și șeful religios al noiei sale credințe; însă episcopii din împărăția lui fie din recunoștință pentru binefacerile lui față de biserică, fie din slăbiciune și lingușire, prelângă cinstea de a fi protectorul și apărătorul aceleia, i-au permis să aibă parte și în ocârmuirea ei ca un *episcop extern* cum îi plăcea lui să se întituleze, iar biserica exaltându-l l'a numit: „*De Dumnezeu încununat și întocmai cu Apostolii, isvor al credinței, dăruit cu înțelepciunea lui Solomon, blândeța lui David și dreapta credință a Apostolilor*”! (Mineul din 21 Maiu). Așa că din episcop extern el a ajuns nu peste mult stăpânul absolut al episcopilor adevărați și autocrat atotputernic în biserică. Această putere fără margini și fără frâu, a trecut apoi și la urmașii lui dintre cari

e drept că unii au făcut și mult bine bisericii și au apărât-o și ajutat-o în marile ei lupte cu ereticii, dar mulți au abuzat de puterea lor și fără considerare la autoritatea supremă bisericească a Papilor recunoscuți de toată lumea de capi ai bisericii, după capriiul lor convocau sinoade, numeau și destituiau episcopi și adese ori conduși numai de reson și interese politice de stat, aduceau legi și canoane disciplinare bisericești și chiar decrete dogmatice; așa că se poate spune, că toate ereziile câte au tulburat și îndurerat biserica dela anul 325-787, au fost apărute și patronate, ori chiar inventate de către împărații bizantini.

Și credeți că episcopii imperiului, mai alas cei din centrul lui, au cutezat să facă opoziție acestor rățaciri și prepotențe împărătești? Foarte pușini au fost de acestia. Căci ei mai toți au fost creaturile și curțizanii împăraților și ori ce opunere a lor era egală cu destituirea și exiliul! Martiri pușini au fost între ei și doar dacă se mai aflau printre monahi, iar teologii în general preferau să enunțe păreri lingușitoare ca acea a patriarhului Mennas în sinodul constantinopolitan din anul 536, că: în biserică nimic nu se poate face în contra voiei și fără aprobarea împăraților, sau a diaconului Agapit. că împărntul este predestinat și pus de Dumnezeu ca să ocârmuiască biserica întocmai precum ochii conduc trupul și că între el și Dumnezeu nu este lipsă de alt mijlocitor. În contra aberațiunilor și prepotenței împăraților, numai papii dela Roma au cutezat să-și ridice glasul de protest osindind și anatemisind samavolniciile și ereziile lor. Le-a și succes să facă să triumfe adevărul la Nicea și la Efes, la Constantinopol și la Calcedon, și împărații mai buni și mai înțelepți, ca Teodosie și Iustinian, au și recunoscut și venerat puterea lor, pe alții însă acele biruințe îi genau și, în papi vedeau niște rivali cari trebuiau înlăturați, sau cel pușin puterea lor trebuia contrabalansată prin acea a unor rivali pe cari îi aveau la îndemână în persoanele episcopilor din Roma cea nouă, Bizanțul lor.

3. Și iafă în felul acesta s'a ajuns la a treia și poate cea mai principală cauză a desbinării.

Grecii vicleni și sofisticici cum erau din firea lor, amestecând și confundând atribuțiile și puterea imperiului cu a bisericii, au ajuns la concluzia că biserica este supusă statului și că papii dela Roma au fost recunoscuți de șefi ai bisericii din cauza, că Roma veche a fost capitala imperiului și nu din voia lui Dumnezeu. Din aceste premise urma după părerea lor, că fiind acuma și Roma nouă capitală de imperiu și episcopul ei trebuie să aibă primatul în biserică asemenea cu cealaltă. Așa au hotărât în sinodul I. Constantinopolitan la anul 381 și în cel din Calcedon la anul 451, când au supus jurisdicțiunei lui și pe metropoliții și episcopii din Pont, Asia și Tracia; iar mai târziu patriarhii din Constantinopol și-au arogat dreptul de a judeca și depune pe toți ceilalți patriarhi

din orient. De aci în colo pas cu pas s'a mers până la independența totală ba chiar până la a se declara Constantinopolul superior Romei vechi. La capătul veacului al VI-lea patriarhul Ioan IV postelnicul sau ajunătorul [586-595] a luat pretențiosul titlu de patriarh ecumenic față de care papa S. Grigorie I cel Mare [590-604] s'a intitulat: „Servus servorum Dei, sluga slugilor lui Dumnezeu“, cari cuvinte se păstrează și acum în titulatura papilor. Dar ce ironie tristă a soartei, că precând ecumenicitatea patriarhilor din Constantinopol, care nu a fost reală și adăvărată nici când, azi abia trece peste zidurile dărâpănite ale Bizanțului, puterea și auctoritatea fără seamăn în lume a: „Slugei slugilor lui Dumnezeu“ se întinde preste întreg globul pământului.

Neîndestuliți cu sumeața titulatură patriarhii din Constantinopol cu ajutorul împăraților, au început a invade teritoriile supuse papilor, cum a fost provincia Iliriei de care se țineau și strămoșii noștri creștini din Dacia, mai întâiu la anul 421 sub împăratul Teodosie II, apoi definitiv la anul 732 sub Leon III spărgătorul de icoane. Apoi au adus în sinoadele lor legi cari priveau întreaga biserică și protejau pe episcopii răsvrățiți în contra papilor. Și pentru ca să nu fie nici ei mai pre jos cu originea, și-au însușit legenda lipsită de ori ce temei, că întemeietorul episcopiei vechiului Bizanț ar fi fost sfântul apostol Andreiu.

Toate protestele papilor în contra atâtor ilegalități și orgolioase uneltiri, au rămas fără rezultat. Patriarhii Constantinopolului numai făceau pe surzii, dar mulți dintre ei au fost chiar inspiratori și autori de erezii. Dela moartea lui Constantin cel mare 337, până la sărbătoarea ortodoxiei ținută mai întâiu după înfrângerea ereziei inonoclaștilor la anul 1842, adecă într'un period de 505 ani, în 248 de ani a fost ruptă prin erezii biserică Constantinopolului de cea din Roma veche.

4. In această atmosferă miasmatică și explozivă se ivi personalitatea lui Foție protospătarul curței împărătești adecă comandantul gărzii imperiale, dotat cu toate însușirile unui revoluționar bisericesc: știință profundă, fiind unul dintre cei mai învățați bărbați ai veacului său, ambiție nemăsurată, mare popularitate și excelente legături sociale, fiind în bună prietinie mai ales cu cesarul Bardas, unchiul tinărului împărat Michail al III-lea bejivul, care aspira la tronul împărătesc. Fiind acesta om foarte depravat, căci trăia în fărădelegi cu nora sa, văduva unui fiu al său, era aspru muștrat din partea patriarhului S. Ignație, fiu de împărat și el, și odată în ziua de Botezul Domnului a fos rușinat în public refuzând să-l împărtășască cu S. Cuminecătură. De aceea Bardas i-a jurat perirea; și fiindcă Ignație s'a opus la dorința împăratului de a îmbrăca cu sila pe mamă-sa și pe 2 surori ale lui în haina monahală, la instigațiile lui Bardas, sub pretextul că a conjurat în contra statului, în 23 Nov. 857 a

fost depus și trimis în exil.

Ca urmaș i-a fost designat Foție, care în restimp de 9 zile contrar prescrierilor s. canoane, a trecut prin toate gradele ordului preoției și instalat în scaunul patriarhal. Bine știind însă că fără aprobarea papei nu putea fi patriarh legitim, prin scrisori mincinoase a arăta papei Nicolae I că Ignație ar fi demisionat de bunevoie, că el numai silit de popor a primit acea demnitate și atât el cât și împăratul au cerut să fie întărit. Dar tot la Roma a recurs și Ignație descoperind înșelăciunea lor, iar urmarea a fost că acel mare pontifice a repus pe Ignație în scaun, iar pe Foție și pe partizanii lui din cler i-a depus și osândit după vrednicie.

Acum însă Foție care mai înainte se arătase supus papei și catolic adevărat, altfel nu ar fi cerut întărirea lui, s'a răsvrătit pe față și a ridicat mai multe acuze în contra bisericii din Roma și o luptă aprigă s'a iscat între cele două mari biserici creștine. Prea lung ar fi să urmărim toate fazele acestor dure lupte, înăsprite între timp și cu chestia jurisdicțiunii asupra poporului bulgar, pentru care chiar și S. Ignație a ajuns în conflict cu papa.

După moartea lui Ignație Foție s'a instalat iară în scaunul patriarhal și prin noi apucături viclene a căutat să obțină aprobarea papilor, dar toate fiind descoperite, fu din nou osândit și în urmă l'a ajuns și pe el mâna lui Dumnezeu, căci împăratul Leo al VI-lea l'a depus și închis în mănăstire unde muri uitat de toți la 6 Februarie 861.

5. După căderea lui Foție se părea că unitatea bisericii s'ar fi restabilit, dar unii dintre urmașii lui au sgândărit mai departe divergențele inventate sau formulate de el. Relațiunile mai mult sau mai puțin bune și cordiale între cele 2 biserici s'au menținut totuși, până când ruptura s'a făcut definitivă prin patriarhul Michail Cerularie la anul 1054. Acesta a fost un om stăpănit de o ambiție nemăsurată, nu așa învățat însă ca Foție, dar cu voință de fier și aspira la nu mai puțin, decât să concentreze în mâinile sale puterea spirituală cu cea lumească a imperiului, reducând se înjelge pe împărați la rolul de coadiutori ai patriarhului. Spre aceasta însă era de lipsă să se scuture de tot închipuitul jug, adecă jurisdicțiunea și supremația papilor. Aceasta a și dus-o la îndeplinire făcându-se astfel principalul vinovat și răspunzător înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor de cea mai dureroasă sfâșiere a bisericii lui Hristos. Dar precând credea că s'a înălțat mai tare, a fost umilit mai mult, căci biserică lui a căzut tot mai mult în robia puterii civile, devenind adeseori să fie numai un joc frivol al politicianilor, precum mărturie ne este tot trecutul bisericilor orientale autochefalisate până în zilele noastre.

După desăvârșirea desbinării ura între Greci și Romani, între popoarele din orient și cele din occi-



dent, cuprinse în general sub numirea de: „Latini,” a devenit tot mai mare, dar mai ales după greșelile și atrocitățile săvârșite de către unii comandanți de armate în războaiele cruciate, a ajuns a fi aproape fără margini, așa încât în anul 1453 când Turcii asediau tot mai grozav Constantinopolul, față de aceia dintre Greci cari erau de părere să se ceară ajutorul latnilor, s'au aflat alții cari să strige: „*Mai bine Turci decât Latini!*” Această stare de suflet (aproape dementă) a orientailor a făcut ca precum încercările de reunire, vre-o 20 între veacurile XI-XIV, ce e drept multe din ele inspirate de motive politice, nu au succes și nici cele mai solemne și mai importante din Sinodul din Lyon la a. 1274 și din Florența la anul 1439, nu au fost durabile, tot fără de rezultat să fi fost și chemările de unire făcute de către papi în decursul veacurilor următoare până în zilele noastre. (Enciclica P. S. P. Piu XI: „*Mortalium animos*” din 6 Ianuarie 1928). Uniri parțiale s'au făcut de ex, la noi Români, la Ruteni și în măsură foarte mică chiar și la Greci și Bulgari, dar marea masă a popoarelor de rit oriental au rămas despărțite.

După căderea Constantinopolului neunirea a fost alimentată și protejată chiar și din partea Turcilor, cari din motive politice căutau să facă imposibil ori și ce contact al supușilor lor creștini cu poparele din apus, dar mai ales a fost apărată și susținută mai târziu din partea Muscalilor, cari prin ortodoxia neunită nădăjduiau să ajungă stăpânii întregului orient.

Însuși clerul grecesc înalt, patriarhii și episcopii, cari sub Turci ajunseseră să fie și sefii politici ai creștinșilor lor pe cari îi exploatau și jefuiau fără de milă, ca să se poată susține în scaunele lor, pe cari erau siliți să le cumpere pe bani grei dela Sultani și dela marii demnitari ai imperiului, căutau prin tot felul de calomnii și bârfeli să alimenteze ura în contra occidentalilor, ajungând în fanatismul și perfidia lor până acolo, ca să excomunică și anatimizeze și pe cei cari făceau comerț cu apusenii ori învățau limbile lor!

Voivozii români din Moldova și Muntenia precum înainte de unirea dela Florența așa și după aceea până în veacul al XVIII-lea. au avut adese ori legături cu S. Scaun apostolic al Romei, dar aceste legături de natură mai mult politică nu au putut duce la unirea religioasă deplină, după cum a fost dorința unora dintre voivozi. fiind cea împiedecată deoparte de către Greci din motive religioase, iar de alta de către Turci și Muscali din motive politice, precum s'a spus mai sus. <sup>1)</sup>

După această privire generală asupra desbinării Bisericilor, să vedem în special :

## II.

### Cum s'a făcut unirea Românilor cu Roma?

1. Am văzut până aici carif au fost cauzele și cum s'a produs marea și dureroasa neunire prin des-

binarea bisericii orientale de cea apuseană, în care spre cumplita lui nenorocire a fost atras și cuprins și neamul românesc. Se pune dară întrebarea: Cum și prin ce împrejurări poporul românesc de origine occidental și de viță latină fiind, a ajuns totuși cu sufletul legat și lipit de orient în așa măsură, încât privește și azi cu ură și dispreț la ceea ce popoarele înrudite din occident au mai sfânt și mai de preț: credința și biserica? Căci, precum lucru în deobște cunoscut este, precând la noi se maimuțează și importează tot ce se face în apusul latin, în Franța mai ales, chiar și viciile cele mai rafinate mai detestabile, numai de biserica catolică, care duce o luptă atât de admirabilă pentru apărarea și păstrarea curățeniei și splendorii credinței, și a moralei creștine să nu se vorbească. Aceasta iritează și îndispune pe toată lumea, dar și face ca mulți și multe din ortodoxie, poate mai mult din motive politice sau din obișnuita paradă strămoșască decât din adevărată pietate și interes față de biserică, să se tulbure și agite de parcă cine știe ce primejdie și ce cataclism ar amenința norodul și țara. Să ne aducem numai aminte de foarte inofensiva chestiune a Concordatului!

Răspunsul la această întrebare ni-l dă părerea comună a scriitorilor români, mai toți ortodoxi, admirabil cuprinsă și expusă în articolul: „*Legea strămoșască a poporului român*” din vol. II. pag. 238 și urm. al opului: *Tologia fundamentală* ediția a 2-a din anul 1927 de I. P. S. Sa mitropolitul Dr. Vasile Suci. După această părere este pe deplin dovedit. că: **Români au primit creștinismul din apus, după ritul latin, cu limba liturgică și cu disciplina bisericească latină.** Timp de 8 veacuri ei au fost uniți cu Roma și supuși atât jurisdicțiunii primațiale cât și celei patriarhale papilor dela Roma, reprezentați în veacurile IV-VI prin vicarii lor arhiepiscopii din Tesalonica, apoi până în veacul al VII-lea prin arhiepiscopul din orașul Prima Justiniana întemeiat de către împăratul Iustinian la anul 535. Acest oraș dispărând prin invasiunea Slavilor în secolul VII, Români au ajuns iară sub dependența arhiepiscopului din Tesalonica, care era sub jurisdicțiunea Romei.

2. După încreștinarea Bulgarilor, făcută prin Greci la anul 864, împăraților din Constantinopol le-a succes pe bază de motive politice, să întindă jurisdicțiunea patriarhilor greci și asupra țerii Bulgarilor. Și fiindcă atunci aproape toată Dacia Traiană era dependentă de regatul bulgar, dela Bulgari au primit și Români ritul și limba slavonă în biserică și mai târziu chiar și în viața de stat a celor două principate române. Astfel dară după convintele marelui nostru istoric D. Onciul:

<sup>1)</sup> M. Th. Carada: *Papa*, București 1917, Cap. V.

„Prin Bulgari și odată cu dânșii, noi am fost despărțiți de biserica romană; dela dânșii am primit limba slavonă în biserică și stat, care domină apoi viața noastră intelectuală până în secolul XVII. Așa ne-a fost fatalul destin al istoriei” (Citat la Dr. V. Suciu pag. 260).

Iată dară cum a fost neamul românesc fără voia și vina lui, neîntrebat și neascultat de nimeni, fără acte scrise și fără peceți, desparțit de mama Roma, și limba lui scoasă din biserică și din viața publică, despoiată de haina și de podoaba cea frumoasă a literilor străbune și desfigurată până la necunoaștere de către azbuchile slavone. Prin această despărțire s'a întrerupt pe veacuri îndelungate legătura și comunitatea sau contactul cultural al poporului român cu apusul latin și după despărțirea definitivă din anul 1054 în sufletul lui s'a infiltrat pe încetul toată ura și toată otrava grecismului împotriva bisericii catolice romane și a popoarelor latine. Toată gândirea și toate simțemintele lui i-au fost înădușite și strivite de slavismul *tâmpit și orb* (cum îl numește istoricul Xenopol) care îngroșă tot mereu întunerecul ce-i cuprinsese mințile. Chiar și numele său străvechiu de latin ajunsese a fi un nume de hulă și de batjocură.

Opera de distrugere a slavismului o substitui și continuă apoi poate și mai nefasta stăpânire și lăcomia fără seamăn a grecismului, de al cărui jug țările române s'au scăpat abia la începutul veacului XIX.

Cine poate să cuprindă cu mintea enormele pagube sufletesti și culturale cauzate neamului românesc de această fatală întunecime de 8 veacuri și cine ar putea prețui îndeajuns folosele și binefacerile cari ar fi isvorit din neîntrerupta lui legătură cu credința și cultura fraților din apus? Aportul sufletesc ce îl aduce biserică noastră din contactul și legătura cu marea biserică catolică, pentru luminarea și sfințirea sufletelor credincioșilor ei și prin aceea pentru purificarea și întărirea întregului suflet al neamului, neprețuit este și acum, dar unde am fi oare dacă nu am fi fost nici când despărțiți de dânșii?

Din nefericire nunumai jalea și întunerecul slavismului și a grecismului au fost rezervate poporului român, căci în Ardeal, sub care acuma înțelegem toate părțile locuite de Români de pe teritoriul fostului regat unguresc, alte nenorociri și alte primejdii se iviră, cari îl amenințau cu totală nimicire. Pe când în principatele române slavismul înecase orice mișcare de cultură românească, iar grecismul pe deasupra mai pusesese mâna pe o mare parte a avuției lor, și biserica a fost ajuns să fie numai o slugă umilită a puterii lumesti, aici dincoace de Carpați reformațiunea, cea calvino-măghiară mai ales, și-a fost pus în gând să cucerească pe seama sa credința acestui mult oropsit popor, ceea ce era tot una cu desnaționalizarea lui.

(Va urmă)

Comitetul parohial al bisericii române unite din Zălau.

## APEL

În orașul de reședință a județului Sălaj, în Zălau, credincioși românii uniți nici până azi nu au o biserică vrednică de capitala unui județ. Faptul în sine se datorește vitregiei vremurilor și împrejurărilor grele în cari au trăit Românii din acest oraș.

Dacă în trecut a fost suficientă pt. Românii uniți din Zălau o capelă modestă, azi e rușine ca în capitala județului Sălaj, unul din cele mai românești județe din Ardeal, să nu aibă o biserică, care să stea cu vrednicie alături de bisericile pompoase ale credincioșilor altor confesiuni din Zălau.

Dorința ferbinte a parohienilor din acest oraș e să ridi e o sfântă biserică, corespunzătoare vremilor de azi. În acest scop au adunat cu multă strădanie și cu mari jertfe suma de patru milioane lei, cu toate că majoritatea absolută a lor e săracă, cum sunt aproape toți Românii dela orașe.

Biserica plănuită a se ridica în orașul nostru și a cărei edificare începe în primăvara acestui an, va costa aproximativ șapte milioane lei. Parohienii din Zălau sunt gata să jertfească cât vor putea mai mult pentru adunarea sumei care lipsește din costul edificării bisericii. Considerând însă că din sărăcia lor nu vor putea aduna suma de trei milioane, fac un călduros apel către toți credincioșii bisericii unite și către toți oamenii de bine, rugându-i să binevoiască a da un ajutor cât de mic pentru mări fondul de construcții al bisericii din Zălau.

*În chip deosebit rugăm pe intelectualii și poporul din Sălaj, pe fiii acestui județ așezați în alte părți, precum și pe toți aceia, cari au avut sau au ceva legături cu acest județ, să contribuie la realizarea mărețului scop al nostru, care să fie fala și mândria nu numai a celor din Zălau ci a tuturor Sălăjenilor.*

Îndrăznim să vă trimitem acest apel împreună cu o listă de subscripții în care vă rugăm să treceți u numele pe toți aceia, cari vor binevoi a contribui cu obolul lor la mărirea fondului bisericii noastre, iar sumele colectate împreună cu listele de subscripție să le trimiteți ori Oficiului parohial unit din Zălau, ori Băncii „Silvania” filiala Zălau, menționând pe mandatul poștal, că suma se trimite pentru fondul de construcții al bisericii.

Avem convingerea fermă că acest apel va găsi ecou în sufletul DV. creștinesc și românesc și veți grăbi să contribuiți cu o cărămidă la biserica nouă din orașul Zălau, care se va ridica pentru preamărirea lui Dumnezeu și va fi dovadă vecinică a țării neamului nostru românesc și a bisericii noastre unite.

Zălau, la 23 Ianuarie 1930.

Comitetul parohial  
al bisericii unite din Zălau.

Nr. 1066/1930.

Aprobăm și recomandăm tuturor  
cu toată căldura.

s. s. EPISCOP IULIU

Gherla, din ședința consistorială  
ținută la 22 Febr. 1930.

N. R. Ofertele se pot trimite și la Administrația rev.  
„Vestitorul”.

## CRONICI

No. 2448/1930.

### Concurs la parohiile vacante

Pentru complenirea parohiilor vacante Păulești (districtul Barcău), Vălanii (distr. Beiuș), Betfia (distr. Oradea), Pătălusa (distr. Săraud), Doh (distr. Ipului) și Arghireș (distr. Bredelui) se publică concurs cu termenul de 10 Octombrie 1930.

Oradea, Șed. Cons. din 13 Septembrie 1930.

**Primiri la Teologie.** La 11 Sept. c. s'a ținut consistor plenar participând și protopopii Sălajului anexat diecezei de Oradea. În acest consistor s'au făcut și primirile la teologie, pentru a. ș. 1930—31; au fost primiți următorii: 11 din 34 câți au recurs. Blaga Andrei, Pișcolț; Bontea Petru, Moftimul Mic; Domnița Vasile, Homorodul-de-mijloc; Cordiș Antoniu, Craidorolț; Cosma Gheorge, Sadurău; Crespai Ioan, Carei; Danca Iuliu, Oradea; Fernea Vasile, Valea-Vinului; Mădăras Gheorghe, Valea-Vinului; Seucan Coloman, Valea-Vinului; Pușcaș Tiberiu, Șumal.

**Hirotonire.** Duminică în 14 Sept. c. au fost hirotoniți întru preot clericii obsolvenți: *Romul Mădăras și Emil Lobonț*. Romul Mădăras a fost numit adm. parohial la *Cianalăș*, iar E. Lobonț celibe, a rămas în curtea episcopală.

**Noul director al liceului de băieți din Beiuș.** În urma demisionării pe motiv de boală a d-lui dir. *Camil Selăgian*, Preav. Ordinariat a numit și Ministrul Instr. a aprobat numirea Păr. Prof. *Dr Nicolae Flueraș* la postul de director al liceului de băieți gr. cat. din Beiuș.

**Aviz.** După ce acțiunile societății de editură „Sfânta Unire” sunt gata de mult și totuși nu s'au ridicat dela noi, cei ce nu și-au ridicat încă acțiunile dela societatea noastră, le pot ridica ori când dela biroul acestei societăți (Blaj, jud. Târnava mică), prezentând titlul provizor. Cine nu are la îndemână titlul provizor, va da o declarație spunând, că renunță la orice drept ce ar recurge pentru el din titlul provizor respectiv, — și în baza acestei declarații îi vom elibera acția. Intrucât Prea Veneratul Ordinariat ar permite și Prea Onorabilii Protopopi s'ar angaja la acel lucru, mai bine ar fi, dacă prezentarea titlurilor provizori și distribuirea acțiunilor s'ar face prin oficiile protopopești. Societatea „SFÂNȚA UNIRE” Blaj.

**Rezumat din activitatea „ASTREI” basarabene.** 1. Editează de cinci ani, fără întrerupere, gazeta săptămânală „Cuvânt Moldovenesc” pentru popor, prin care se face educație cetățenească, morală, culturală, socială, etc. 2. Editează biblioteca secțiilor literare și artistice; 3. Editează biblioteca populară de propagandă românească

și instructivă pe toate țărmurile vieții rurale; 4. Strânge și editează folclorul moldovenesc din Basarabia; 5. Intreține un cor de 30 persoane, cari ia parte la toate manifestațiile de propagandă organizate de către „Astra”, sau sub auspiciile ei atât la orașe cât și la sate. 6. Intreține clubul sportiv românesc „Astra”, care se afirmă viguros. 7. Intreține o echipă de dansuri naționale pentru introducerea la sate a uifatului dans național. 8. Intreține o echipă de teatru popular sătesc, care ia parte la toate manifestațiile culturale la sate; 9. Intreține o echipă de propagandă culturală și educativă prin cinematograf ambulant, cu două aparate; 10. Intreține și aprovizionează cu cărți a) biblioteca centrală a „Astrei” basarabene, frecventată mult de publicul cetitor intelectual (funcționari, elevi, studenți) b) bibliotecile populare la sate; 11. Face propagandă pentru vânzarea cărții românești la sate, cu rezultate îmbucurătoare și de mare nădejde pentru viitor. 12. Intreține câteva ateliere de industrie casnică la sate atașate căminelor „Astra”, cari introduc costumul național pentru săteni. 13. E pe cale a instala o tipografie, legătorie și cartonaj pentru nevoile „Astrei” și a pieței. 14. Organizează în prezent educația fizică, prin cea ce se numește „Socollism”, în orașe și sate. 15. Studiază înființarea unui dispensar de consultații medicale gratuite pentru populația săracă a orașului Chișinău și pentru cea flotantă ce vine din provincie. 16. Studiază facerea unui film al etnicului basarabean. 17. Organizează o propagandă națională în Basarabia prin filme românești existente.

**Aviz.** La biblioteca diecezană din Oradea sunt disponibile mai multe biblioteci (în mare parte edițiile „Astrei”). Preoții, cari doresc să înființeze biblioteci poporale ori parohiale, să se adreseze Prea Veneratului Ordinariat gr. cat. din Oradea, de unde li se vor trimite *gratuit*.

## HONIG FRIDERIC

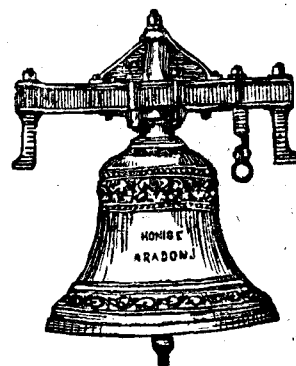
ARAD, SRTADA BARIȚIU 10—21.

Cea mai veche și mai mare turnătorie de clopote din România.

La comandă fabrică clopote de orice mărime din cel mai curat bronz pentru clopote pe lângă garanția mare și cu prefixarea precisă a tonurilor. Invenție proprie licențiată.

Rechizite și scaune de fer pentru clopote. Motoare electrice pentru clopotit. — Condițiuni avantajoase de plată.

Fondată  
la anul 1840.





## BIBLIOGRAFIE

**I. Agârbiceanu.** — *Rugăciunea Domnului*. Edit. A. G. R. U. Tip. „Ateneu” Beiuș 1930. Prețul 20 lei. Nu putea să înceapă mai nimerit seria publicațiilor Bibliotecii Poporale A. G. R. U. decât cu *Rugăciunea Domnului*, tâlcuită de vigurosul scriitor ardelean Păr. I. Agârbiceanu. La partea I. tratează despre rugăciune spunând lucruri pe cari este bine și folositor să le citească fiecare creștin; iar în p. II. tâlcuiește rugăciunea Domnului, pe înțelesul tuturor așa cum nu ni s'a mai dat să vedem în literatura noastră bisericească. E foarte folositoare și pentru cateheze și predici. O recomandăm cu căldură tuturor cititorilor noștri, mai vărtos laicilor.

**Ioan Georgescu:** *Astra*. Titlul acestei broșuri este numele prescurtat al Asociației culturale ardeleni Astra, a cărei activitate a avut o înrăurire hotărâtoare pentru luminarea maselor poporului nostru, pregătindu-l astfel pentru marele praznic al unirii tuturor Românilor.

Prea bine cunoscutul și mult apreciatul autor ne prezintă în această broșură un bine țesut rezumat al activității celei mai binemeritate Asociație pentru cultura poporului român. Activitatea rodnică din trecutul Astei este cu mult mai vastă decât să poată fi expusă în câteva pagini. Expunerea interesantă a întregii activități din trecutul Astei așteaptă pe cel chemat să o facă, și credem că aceasta ar putea-o face mai bine autorul acestei broșuri, ca fost secretar al Astei.

În cât privește starea Astei de după războiu, Asociațiunea trece prin o criză, din care numai așa va scăpa dacă va fi ferită de dihonismul confesionalismului și de valurile murdare ale politicianismului a toate distrugător. Recomandăm această broșură tuturor Românilor de bine.

**Ploaia de trandafiri.** — Câteva minuni și interveniri ale Sfintei Tereza a Pruncului Isus. — Traducere de I. B. Iași, edit. „Presa Bună” 1930. Prețul 40 lei. — Cultul Sf. Tereza a Pruncului Isus, atât de răspândit în biserica catolică, prinde rădăcini și la noi Români uniți cu Roma. După traducerea autobiografiei acestei atât de populare Sfinte, avem aci un mănunchiu din „ploaia de trandafiri” cum numea dânsa binefacerile pe cari le va face sufletelor credincioase.

„Presa Bună” din Iași publicând această carte își implinește o plăcută făgăduință făcută Sf. Tereza. Execuția tehnică a cărții este ireproșabilă având multe ilustrațiuni bine reușite și o captivantă copertă reprezentând pe Sf. Tereza revărsând ploaia de trandafiri.

O recomandăm cu căldură tuturor sufletelor dornice de dar și mângâiere dela Domnul.

**P. Lucian I. Pop.** — *100 sfaturi*. Ed. Mănăstirii Bixad, ed. II. Prețul 10 lei. Păr. Lucian Pop în această broșură a cuprins niște rețete pentru întreg complexul vieții omenești; rețete expuse în formă de maxime potrivite să fie imprimate în memorie cu ușurință, ca astfel să servească fiecărui creștin de călăuză în viață. Având în vedere cărările atât de întortochiate ale vieții omenești, sfaturile cuminți ale P. Lucian Pop sunt binevenite și le recomandăm tuturor cari vreau să se orienteze către mântuire.

**Educația tinerimii.** Sub acest titlu a apărut în traducere românească Enciclica Sf. Părinte al Romei Papa Pius al XI-lea „*Divini illius Magistri*”, 31 Dec. 1929. — Blaj 1930 În coloanele acestei reviste s'a mai vorbit despre această importantă Enciclică papală dând și un scurt rezumat al celor cuprinse în ea. După ce a apărut în broșură separată o recomandăm

tutor, dar mai ales părinților și celor însărcinați cu educarea tinerimii.

**Sfântul Augustin.** Părinții asumpționiști din Beiuș au scos un număr jubilar al „Observatorului” cu prilejul împlinirii a 1500 de ani dela moartea marelui Doctor al Bisericii S. Augustin. Din volumul de 151 pag. deosebit de interesant, remarcăm scrisoarea enciclică „*Ad salutem generis humani*” a Sf. Părinte cu prilejul celui de al 15-lea centenar dela moartea S. Augustin; P. S. Dr. Al. Nicolescu: Sfântul Augustin; Ioan Georgescu: Sfântul Augustin în Literatura română ș. a.

**Orientalia Christiana** vol. XVIII.—2; Nr. 61 Maiu—Iunie 1930. *De Oriente studia et libri*; cu următorul cuprins: Le dernier mariage de Saint Vladimir; Commentarium de theologie dogmatică; Bulletin slaves; Recensiones;

— Vol. XIX—1. Nr. 62, Iulie—August 1930. History and Cartulary of the Greek Monastery of St. Elias and St. Anastasius of Carbone, II, Cartulary de Gertrude Robinson M. A.

— Vol. XIX—2, Nr. 63 Sept. 1930. *Georg Hofmann* S. I. *Griechische Patriarchen und römische Päpste*; Untersuchungen und Texte, II. *Patriarch Athanasios Patellaros, seine Stellung zur römischen Kirche*. Mit 18 Tafeln.

**Irenikon**, t. VII. Maiu—Iunie 1930. *Sommaire*: Le passage et l'adaptation des Occidentaux au rite oriental. C. Korolevskij; La consécration épiscopale dans le rit byzantin, selon les livres liturgiques paléoslaves, F. Paris; Chronique, Revue des revues.

— T. VII. Iulie—Aug. 1930; *Sommaire*: Notre travail pour l'Union, D. Lambert Beauduin; Le passage et l'adaptation des Occidentaux au rite oriental (suite) C. Korolevskij; Lettre de Roumanie, D. R. Siobert; Vie de Saint Jean l'ibère et de Saint Euthyme, son fils, D. E. L. et D. P. M.; Revue des revues; Bibliographie.

# TIPOGRAFIA ROMÂNEASCĂ S. A.

ORADEA, ALEEA ROMEI No. 2. — TEL. 87.

## TIPOGRAFIE LITOGRAFIE COMPACTORIE

EXECUTĂ TOT FELUL DE IMPRIMATE, CA: CĂRȚI DIDACTICE, BROȘURI, ZIARE, REVISTE, AFIȘE, BORDEROURI, REGISTRE, PRECUM ȘI TOT FELUL DE IMPRIMATE NECESARE BĂNCILOR ȘI ALTOR ÎNREPRINDERI; BILETE DE VIZITĂ, ANUNȚURI FUNEBRE, INVITĂRI ETC. ETC.; IREPROȘABIL ȘI CU PREȚURI MODESTE.

